

1. Одлука Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу

Одлуком Већа за медицинске науке Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, број IV-03-919/21 од 05.10.2016. године, именовани су чланови комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата Слађане Васиљевић под називом:

**"Социјална димензија квалитета живота код оболелих од
хроничне опструктивне болести плућа"**

Чланови комисије су:

1. **проф. др Сања Коцић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, председник
2. **проф. др Зорица Лазић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Интерна медицина, члан
3. **проф. др Славица Рађен**, ванредни професор Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Хигијена са медицинском екологијом, члан.

На основу увида у приложену документацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, следећи

2. Извештај комисије о оцени научне засноваости теме докторске дисертације

Кандидат Слађана Васиљевић испуњава све формалне услове предвиђене Законом о високом образовању и Статутом Факултета медицинских наука у Крагујевцу за пријаву докторске дисертације.

2.1. Кратка биографија кандидата

Слађана Васиљевић, здравствени сарадник у Дому здравља Земун, рођена је 05.02.1963.године у Прешеву, где је завршила основну школу. Средњу медицинску школу завршила је у Лесковцу. Вишу медицинску школу је завршила у Земуну а Факултет за

менаџмент, смер менаџмент у здравству је завршила у Зајечару 2007.године. Сарадник је Високе здравствене школе у Земуну.

Докторске академске студије на Факултету медицинских наука у Крагујевцу, уписала је 2009/10.године, а усмени докторантски испит положила је 2012.године. Члан је више асоцијација и удружења здравствених радника и сарадника. Учествовала је на бројним домаћим и међународним научним скуповима и објавила је више научних радова.

2.2. Наслов, предмет и хипотезе докторске тезе

Наслов:

„Социјална димензија квалитета живота оболелих од хроничне опструктивне болести плућа“

Предмет:

Испитивање утицаја социјалне димензије на квалитет живота код оболелих од хроничне опструктивне болести плућа.

Хипотезе:

- На социјални аспект квалитета живота оболелих од ХОБП утичу демографске карактеристике
- Постоји разлика у социјалном аспект квалитета живота између оболелих од ХОБП у односу на тежину болести
- Постоји разлика у социјалном аспект квалитета живота између оболелих од ХОБП у односу на присутне коморбидитете

2.3. Испуњеност услова за пријаву теме докторске дисертације

Кандидат је објавио један рад у целини као први аутор на енглеском језику категорије М23, чиме је испунио услов за пријаву докторске тезе.

1. **Vasiljevic S**, Paunovic V, Konevic S, THE IMPORTANCE OF QUALITY CONTROL IN THE IMPLEMENTACION OF BREAST CANCER SCREENING PROGRAM IN THE HEALTH CENTER ZEMUN. JBUON 2016; 21(1):42-45

2.4. Преглед стања у подручју истраживања

Последњих година квалитет живота представља веома актуелан вид посматрања исхода обољења и успешности терапијске процедуре. Уједно је и инструмент за мерење целокупног здравственог стања не само појединца већ и одређене популације.

Према проценама Светске Здравствене Организације (СЗО) у свету болује 210 милиона људи од Хроничне опструктивне болести плућа (ХОБП). Хронична опструктивна болест плућа је обољење које представља велики тренутни и будући здравствени проблем. ХОБП је четврти узрок смртног исхода, а предвиђања кажу да ће до 2020.године бити трећи узрок

смрти. Испитивање квалитета живота код ових болесника важно је не само за болеснике већ и за целокупни здравствени систем.

Хронична опструктивна болест плућа (ХОБП) је иреверзибилно обољење које се може спречити и лечити. Ово обољење карактерише ограничени проток ваздуха кроз дисајне путеве. Карактеристика овог обољења је и да је прогресивно и удружено са повећаним инфламаторним реакцијама на штетне гасове и честице у дисајним путевима и плућима. Тежину болести карактеришу егзацербације и коморбидитет. Дефиницију ХОБП-а подржава Европско респираторно удружење (ЕРС), Америчко торакално удружење (АТС) и Британско торакално удружење (БТС).

Литература која описује квалитет живота оболелих од ХОБП-а потврђује да оболели имају нижи квалитет живота у односу на здраву популацију. Изучавањем карактеристика болести и фактора ризика кроз многе студије, дошло се до закључка да су старосна доб, тежина болести, депресија, коморбидитет болести, финансијски проблеми повезани са нижим квалитетом живота, а да су ниво образовања, комфорнији услови живота, разумевање у породичном и радном окружењу основни предуслов за виши квалитет живота оболелих од ХОБП. Истраживања каоја су се односила на квалитет живота оболелих од ХОБП указују на чињеницу да чак и пацијенти са првим и другим степеном болести имају нарушен квалитет живота, који негативно утиче на обављање свакодневних рутинских активности. Већина студија потврђује да ови пацијенти имају како физичке тако и психичке тегобе, али какав је утицај карактеристика болести на социјалну димензију квалитета свакодневног живота до сада није много истраживано ни у свету ни код нас. Проблеми са којима се пацијенти свакодневно сусрећу, крећу се од друштвене изолације до породичног стреса. Ограничена способност разумевања болести и фактора ризика за њено напредовање од стране околине оболелог, представљају најчешћи проблем у социјалном окружењу.

Обзиром да је до сада било врло мало истраживања о повезаности социјалне димензије и квалитета живота оболелих од ХОБП, резултати ове студије би имали оригинални карактер и дефинисали би перцепцију социјалне димензије квалитета живота оболелих од ХОБП.

2.5. Значај и циљ истраживања

Значај студије:

Студија ће допринети идентификацији фактора животне и радне околине као и заједнице где се у највећој мери рефлектују негативне карактеристике ХОБП. Створиће се могућност препознавања и планирања превентивних мера, дијагностичко терапијских процедура и здравствено васпитне активности које би имале за циљ унапређење квалитета живота.

Циљ студије:

Главни циљ студије јесте да се испита утицај тежине болести и коморбидитета на социјалну димензију квалитета живота код оболелих од хроничне опструктивне болести плућа.

У складу са општим циљем постављени су и специфични циљеви:

1. Испитати социјални аспект квалитета живота оболелих од ХОБП

2. Утврдити утицај појединих демографских карактеристика и карактеристика обољења на социјални аспект квалитета живота оболелих од ХОБП
3. Утврдити разлике у социјалном аспекту квалитета живота оболелих од ХОБП у односу на тежину болести
4. Утврдити разлике у социјалном аспекту квалитета живота оболелих од ХОБП у односу на присутне коморбидитете

2.6. Веза истраживања са досадашњим истраживањима

Досадашња истраживања квалитета у вези са здрављем оболелих од хроничне опструктивне болести плућа су углавном била фокусирана на психички и физички аспект квалитета живота, док се мали број истраживања бавио појединим сегментима социјалне димензије. Литература која описује квалитет живота оболелих од ХОБП-а потврђује да оболели имају нижи квалитет живота у односу на здраву популацију. Изучавањем карактеристика болести и фактора ризика кроз многе студије, дошло се до закључка да су старосна доб, тежина болести, депресија, коморбидитет болести, финансијски проблеми повезани са нижим квалитетом живота, а да су ниво образовања, комфорнији услови живота, разумевање у породичном и радном окружењу основни предуслов за виши квалитет живота оболелих од ХОБП. Истраживања каоја су се односила на квалитет живота оболелих од ХОБП указују на чињеницу да чак и пацијенти са првим и другим степеном болести имају нарушен квалитет живота, који негативно утиче на обављање свакодневних рутинских активности. Проблеми са којима се пацијенти свакодневно сусрећу, крећу се од друштвене изолације до породичног стреса. Ограничена способност разумевања болести и фактора ризика за њено напредовање од стране околине оболелог, представљају најчешћи проблем у социјалном окружењу.

Полазећи од чињенице да „социјално здравље означава способност успостављања и одржавања социјалних контаката са људима“, социјални аспект квалитета живота би подразумевао квалитет, врсту и учесталост социјалних интеракција у породичној, радној и широј друштвеној средини.

Већина студија потврђује да пацијенти оболели од ХОБП-а имају различите тегобе повезане са болешћу, али какав је утицај коморбидитета и степена обољења на социјалну димензију свакодневног живота до сада није истраживано ни у свету ни код нас.

2.7. Методе истраживања

2.7.1. Врста студије

Истраживање је дизајнирано као проспективна студија, усмерено на утицај социодемографских карактеристика на квалитет живота оболелих од ХОБП-а.

2.7.2. Популација која се истражује

Истраживање би обухватило све пацијенте који имају дијагностиковану Хроничну опструктивну болест плућа, а који се лече у Дому здравља „Земун. Учествовање у студији би подразумевало добровољни пристанак пацијента уз потпуну информисаност.

2.7.3. Узорковање

Студијом би било обухваћено минимално 284 испитаника са потврђеном дијагнозом ХОБП, који се лече у Служби за здравствену заштиту одраслог становништва и Служби кућног лечења и неге у Дому здравља „Земун“. Узорковање за испитивану групу би се обављало по принципу „згодног“ узорка, уз задовољење критеријума за укључење и искључење у студију.

Критеријуми за укључивање:

1. Пацијенти старији од 18 година који добровољно пристану да учествују у студији са потврђеном дијагнозом ХОБП.
2. Дијагноза ХОБП је постављена према GOLD (Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease) критеријумима
3. Добровољни пристанак пацијента да учествује у студији, где ће бити упознат са дизајном истраживања, његовом методологијом и циљевима.

Критеријуми за искључивање:

1. Особе млађе од 18 година
2. Особе са дијагнозом бронхијалне астме
3. Особе код којих је дијагностикован карцином плућа или нека друга болест плућа која може да доведе до хроничних, иреверзибилних опструктивних поремећаја вентилације плућа
4. Особе које одбију да учествују у истраживању, као и особе које су из било ког објективног разлога спречене да учествују у студији.

2.7.4. Варијабле које се мере у студији

Независне варијабле би биле демографске и социо-економске карактеристике испитаника као и карактеристике обољења:

- **Демографске и социо-економске карактеристике:** пол, године живота, брачно стање, број чланова домаћинства, број деце, ниво образовања, приходи, место становања, радни статус, занимање.

- **Варијабле у вези са болешћу:** дужина трајања болести, степен тежине ХОБП, БМИ, број егзацербација у години, број хоспитализација у години, присутни коморбидитети

- **Варијабле у вези са факторима ризика:** пушење, аерозагађење, наслеђе

Поменуте варијабле биће испитане помоћу структурираног упитника прилагођеног за потребе студије.

Зависне варијабле: Физичка (симптоми болести плућа, замор, активност, покретљивост), психичка (емоционално понашање, концентрација, поремећај сна, памћење, брига о самој болести, ментално благостање) и социјална димензија квалитета живота (квалитет социјалне интеракције - породично, радно окружење, пријатељи; квалитет комуникације; усамљеност; стигматизација; сексуално функционисање и сексуални проблеми), за чију би се процену користили следећи инструменти: упитник који садржи питања о социодемографским карактеристикама пацијената, прилагођен за потребе истраживања, валидирани *Упитник*

Болнице „СВЕТИ ЂОРЂЕ“ о респираторним теškoћама (ST.GEORGE'S RESPIRATORY QUESTIONNAIRE for COPD patients (SGRQ-C), стандардизовани упитник EQ-5D и стандардизован упитник SF-36. Из датих упитника, анализираће се само питања која се односе на социјалну димензију квалитета живота код оболелих од ХОБП.

SGRQ је иницијално дизајниран упитник за оболеле од хроничне опструктивне болести плућа и обухвата питања која га сврставају у респираторно-специфичну групу мерних инструмената о квалитету живота. Упитник SGRQ је валидиран и коришћен је у сличним истраживањима о квалитету живота.

Упитник EQ-5D је једноставан валидизирани упитник кога чине 5 једноставних питања, која дају оквирни концепт описа тренутног здравственог стања. Свако питање квантификује утицај болести на квалитет живота.

Стандардизован упитник SF-36 је општи упитник о квалитету живота у осам категорија које се односе на: физичко функционисање, ограничење, телесну бол, опште здравље, виталност, социјално функционисање, емоционалне проблеме и ментално здравље.

2.7.5. Снага студије и величина узорка

Величина узорка израчуната је помоћу G*Power 3.1.5 (FranzFaul, UniversitätKiel, Germany) програма, за $\alpha = 0,05$ и снагу студије $= 0,8$ за χ^2 тест. Задовољавајућа величина узорка у студији, по задатим критеријумима била би $n=284$. Прорачун величине узорка је заснован на претпоставци да постоји повезаност између социјалног аспекта квалитета живота и тежине ХОБП, присутних коморбитетета и демографских карактеристика испитаника. Услед могуће грешке у попуњавању упитника број испитаника ће бити повећан за 5%.

2.7.6. Статистичка обрада података

Добијени подаци ће се приказати на табелама и графиконима уз пропратну дискусију истих, а узависности од природе посматране варијабле. Дескрипција нумеричких обележја у нашем раду биће урађена класичним методама описне статистике и то аритметичком средином и медијаном од средњих вредности, а од мера варијабилитета стандардном девијацијом, коефицијентом варијације и стандардном грешком, као и минималном и максималном вредношћу. Релативни бројеви ће се користити у свим табелама. Анализа хомогености нумеричких особина у нашем раду извршиће се тестирањем нормалне расподеле тестом по Колмогоров Смирнову, и у зависности од добијених резултата у даљој анализи комбиноваће се параметарски и непараметарски методи. У анализи резултата, у зависности од природе самих варијабли, користићемо *Pearsonov* χ^2 тест, и то у облику тестова слагања и таблица контингенција, за поређење разлике између учесталости код непараметарских обележја и то за једно односно два обележја. Код нумеричких ограничења таблице 2 x 2 применићемо *Fisher-ov* тест тачне вероватноће.

За поређење учесталости вредности непараметарских обележја каква су доминантна у нашем раду, употребићемо анализу варијансе по *Fisher-у* (*ANOVA*) за пропорције више од две групе података. Као непараметарске допуне код независних узорака применићемо *ANOVA* по *Kraskal-Wallis* Код анализе повезаности наших карактеристика употребићемо методе једноструке непараметарске корелације и регресије. Евалуација упитника обавиће се у смислу њихове поузданости и валидности, *alfa* Кронбахов-им коефицијентом а минималан број питања потребан за добијање жељеног профила биће проверен факторском анализом.

Статистичка значајност дефинисана је на нивоу вероватноће нулте хипотезе од $p \leq 0.05$ до $p < 0.01$. Статистичка обрада и анализа биће урађена у компјутерском програму SPSS ver. 20 (Statistical Package for the Social Sciences), а графичко и табеларно приказивање у програмском пакету Microsoft office (Excel i Word)

2.8. Очекивани резултати докторске дисертације

Резултати студије ће допринети идентификацији фактора животне и радне околине као и заједнице где се у највећој мери рефлектују негативне карактеристике ХОБП. Створиће се могућност препознавања и планирања превентивних мера, дијагностичко терапијских процедура и здравствено васпитне активности које би имале за циљ унапређење квалитета живота.

Може се поуздано очекивати да ће резултати студије наћи своје место у пракси, и допринети свеобухватном приступу превенцији, лечењу и збрињавању оболелих од ХОБП-а у циљу унапређења квалитета здравља у односу на социјалну димензију.

2.9. Оквирни садржај дисертације

Хронична опструктивна болест плућа је обољење које представља велики тренутни и будући здравствени проблем. ХОБП је четврти узрок смртог исхода, а предвиђања кажу да ће до 2020.године бити трећи узрок смрти. Испитивање квалитета живота код ових болесника важно је не само за болеснике већ и за целокупни здравствени систем.

Резултати студије ће допринети идентификацији фактора животне и радне околине као и заједнице где се у највећој мери рефлектују негативне карактеристике ХОБП. Створиће се могућност препознавања и планирања превентивних мера, дијагностичко терапијских процедура и здравствено васпитне активности које би имале за циљ унапређење квалитета живота.

3. Предлог ментора:

За ментора се предлаже **проф. др Марина Петровић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Интерна медицина. Предложени наставник испуњава услове за ментора докторских дисертација, у складу са стандардом 9. за акредитацију студијских програма докторских академских студија на високошколским установама.

3.1. Компетентност ментора

1. Cekerevac I, Lazić Z, Novković Lj, **Petrović M**, Cupurdija V, Kitanović G, Todorović Z, Gajović O. Exercise tolerance and dyspnea in patients with chronic obstructive pulmonary disease. *Vojnosanit Pregl* 2010; 67(1):36-41.
2. D. Novković, **M. Petrović**, V. Živković, N. Baletić. The relation between the non-specific hyperreactivity of the airways and atopic constitution with asthmatics. *Vojnosanit Pregl* 2016;73 (11):1030-1037.

4. Научна област дисертације

Превентивна медицина

5. Научна област чланова комисије

- 1. проф. др Сања Коцић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, председник
- 2. проф. др Зорица Лазић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Интерна медицина, члан
- 3. проф. др Славица Рађен**, ванредни професор Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Хигијена са медицинском екологијом, члан.

Закључак и предлог комисије

1. На основу увида у резултате досадашње научно-истраживачке активности и публикованих радова, комисија закључује да кандидат **Слађана Васиљевић** поседује одговарајуће компетенције и да испуњава све услове да приступи изради докторске дисертације.
2. Предложена тема је научно оправдана, дизајн истраживања је прецизно постављен и дефинисан, методологија је јасна. Ради се о оригиналном научном делу, где се испитује утицај социјалне димензије на квалитет живота код оболелих од хроничне опструктивне болести плућа.
3. Комисија сматра да ће предложена докторска теза **Слађане Васиљевић** бити од великог научног и практичног значаја.

Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука у Крагујевцу да прихвати пријаву теме докторске дисертације кандидата др Слађане Васиљевић под називом „Социјална димензија квалитета живота оболелих од хроничне опструктивне болести плућа“ и одобри њену израду.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Сања Коцић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, председник

проф. др Зорица Лазић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Интерна медицина, члан

проф. др Славица Рађен, ванредни професор Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Хигијена са медицинском екологијом, члан

у Крагујевцу, 10.11. 2016. год.